

گذرگاه زنگه زور Zangezur وظهور کانفلکت تازه درمناسبات

روسیه و ایران

واقعیت تلخی که ممکن روابط تهران – ماسکو را برهم بزند!

در این روزها بعد از سفر دو روزه ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه به باکو پایتخت جمهوری آذربایجان غرض بررسی امکانات گسترش همکاری‌های استراتژیک و ائتلاف میان جمهوری آذربایجان و روسیه بار دیگر بحثها در مورد مسیر ارتباطی زنگه زور در منطقه قفقاز جنوبی داغ شده و احتمال بروز کانفلکت در مناسبات روسیه و جمهوری اسلامی ایران را بشارت میدهد.

پیشینه این کریدور، گذرگاه/ دالان یا دهلیز:

زنگه زور از سال 1886 هنگام روسیه تزاری منحیث یک دهلیز تجاری در ناحیه یلیزوتپول، که این منطقه امروز بخش جنوبی ارمنستان شناخته شده میباشد. منطقه سیونیک/زنگه زور بین جمهوری‌های اول ارمنستان و آذربایجان و در جنگ ارمنستان-جمهوری آذربایجان در پی سرنگونی

امپراتوری روسیه مورد مناقشه بود. در سال 1919 بریتانیا حاکمیت آذربایجان بر این سرزمین را تأیید کرد، ولی مقاومت ارمنی‌ها در برابر فشار نظامی دوام آورد تا این که این دو جمهوری در اتحاد شوروی ادغام شدند.

در زمان اتحاد جماهیر شوروی، دو راه آهن برای اتصال جمهوری خودمختار نخجوان به قلمرو اصلی آذربایجان وقت استفاده می‌شد. خط کوتاه‌تری که از منطقه سیونیک (جنوبی‌ترین ولایت ارمنستان) عبور می‌کرد، ابتدا در سال 1941 ساخته شد، در حالی که خط ایروان - ایجوان - قزاقس که شمالی‌تر است، در دهه 1980 به عنوان یک مسیر جایگزین ساخته شد و ایروان را به باکو و روسیه متصل می‌کرد. هر دو خط از سال 1992 به دلیل درگیری قره باغ متروک شدند.

جمهوری خودمختار نخجوان که طی این سال‌ها جمهوری آذربایجان برای ارتباط زمینی با نخجوان از ایران و ترکیه استفاده کرده است. در جنوب قفقاز و شمال رود ارس واقع شده و از شمال و شرق همسایه ارمنستان است و از جنوب با ایران هم مرز است از غرب مرز نسبتاً محدودی با ترکیه دارد.

ما چرا چگونه ظهور کرد؟

بعد از حمله اوکراین به خاک روسیه، تصرف برخی شهرهای آن و تغییر شرایط میدانی در جنگ، ولادیمیر پوتین ضمن برخی توافقات با باکو، مباحثی درباره دهلیز زنگه زور را نیز مطرح کرد. متعاقباً سرگئی لاوروف، وزیر خارجه روسیه اعلام کرد {مسکو از انعقاد سریع معاهده صلح بین باکو و ایروان و رفع انسداد مسیر ارتباطی حمایت می‌کند} پس از این موضع‌گیری که علناً منافع ملی ایران را تهدید می‌کرد، وزارت امور خارجه آنکشور، سفیر روسیه در تهران را احضار و مراتب اعتراض جمهوری اسلامی را به شریک استراتژیک خود ابلاغ نمود.

اهمیت استراتژیک گذرگاه زنگه زور:

ترکیه از طریق یک باریکه سرحدی با جمهوری خودمختار نخجوان در ارتباط است و احداث "گذرگاه زنگه زور" به این کشور امکان می‌دهد تا از طریق مسیر زمینی و راه آهن شهر قارص ترکیه را به باکو وصل کند.

همزمان این ارتباط برای صدور نفت و گاز جمهوری آذربایجان به ترکیه و کشورهای اروپایی مهم است. این در حالی است که جنگ اوکراین باعث شده تا کشورهای اروپایی به دنبال مسیرهای جایگزین برای ارتباطات تجاری خود با آسیا و تامین نیاز خود به منابع زیر زمینی مانند: زغال سنگ، نفت و گاز و مشتقات آنها باشند.

جمهوری آذربایجان بهترین گزینه برای جایگزینی مسیر روسیه برای کشورهای اروپایی است. همانطوری که گذرگاه ترانس-کسپین چین را از طریق قزاقستان و بحیره خزر به جمهوری آذربایجان و از آنجا از طریق گرجستان و ترکیه به اروپا وصل می‌کند و یکی از جایگزین‌های روسیه در تبادلات تجاری و منابع انرژی میان اروپا و آسیا می‌باشد. گذرگاه زنگه زور هم اهمیت مشابهی دارد و می‌تواند یکی دیگر از راه‌های گذشتن از روسیه باشد.

چرا ایران با احداث گذرگاه زنگه زور مخالف است؟

موضع‌گیری‌های اخیر مقام‌های روسیه واکنش تند ایران را به همراه داشته و عباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران از تغییر در مرزهای کشورهای همسایه به عنوان «خط قرمز» نام برده است. پیش از این نیز، آیت‌الله علی خامنه‌ی در دیدار با نیکول پاشینیان صدراعظم ارمنستان در تهران با احداث گذرگاه زنگه زور مخالفت کرده بود.

طبق توافقنامه آتش‌بسی که در نوامبر 2020 بین روسای جمهور ارمنستان، آذربایجان و روسیه امضا شد، قرار شد تمام مسیرهای ارتباطات اقتصادی و حمل و نقل این منطقه باز شود.

طبق این توافق جمهوری ارمنستان امنیت ارتباطات حمل و نقل بین مناطق غربی جمهوری آذربایجان با جمهوری خودمختار نخجوان را در هر دو جهت تضمین می‌کند و گارد سرحدی روسیه مسئول نظارت بر این مسیر خواهد بود. جمهوری آذربایجان اصرار دارد این مسیر را گذرگاه زنگه زور بنامد. اما:

درتازه ترین خبر منابع بین المللی ازجمله BBC به تاریخ 13 سپتمبر 2024 آمده است:

"دولت روسیه تنش‌های اخیر با ایران بر سر احداث «گذرگاه زنگه زور» در خاک ارمنستان را ناشی از سو تفاهم دانسته و از شفاف‌سازی موضع خود برای جمهوری اسلامی ایران خبر داده است." هم‌زمان، خبرگزاری‌ها در ایران به نقل از سرگئی شویگو، منشی شورای امنیت ملی روسیه نوشته‌اند که «مسکو به توافقی‌های پیشین خود با تهران درباره گذرگاه زنگه زور پابند است و هیچ تغییری در سیاست‌های کرملین ایجاد نشده است." این سخنان در حالی مطرح شده که پس از دیدار اخیر ولادیمیر پوتین از جمهوری آذربایجان، سرگئی لاوروف، وزیر خارجه روسیه در مصاحبه با یک شبکه تلویزیونی، ارمنستان را به کارشکنی در احداث «گذرگاه زنگه زور» متهم کرده است.

مقامات هردو کشور ایران و روسیه توضیح بیشتری درباره این توافق‌ها نداده‌اند. منتظر باید بود که انکشاف اوضاع کدام طرف سیر می‌کند، زیرا روزتا روز موضعگیری‌ها در حال تغییر می‌باشد.

با استفاده از منابع خبری بین المللی

